

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО САВОВИ срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 7222/05)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

27 ноември 2012 г.

Това решение става окончателно при условията, посочени в член 44, § 2 на Конвенцията. Може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото „Савови срещу България”,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), на заседание в състав:

Инета Зиемеле, *Председател*,
Давид Тор Бьоргвинсон,
Пайви Хирвела,
Георге Николау,
Леди Бианку,
Здравка Калайджиева,
Винсент А. Де Гаetano *съдии*,
и Лоурънс Ърли, *Секретар на отделението*,

След като заседава при закрити врата на 6 ноември 2012 г.,
постанови следното решение, прието на указаната по-горе дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№7222/05) срещу Република България, подадена до Съда на основание член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от петима български граждани, г-н Александър Кръстев Савов, г-жа Донка Михайлова Савова, г-н Михаил Александров Савов, г-н Дамян Александров Савов, и г-н Илин Александров Савов („жалбоподателите“), на 14 февруари 2005 г.

2. Жалбоподателите са представлявани от г-н М. Екимджиев и г-жа К. Бончева, адвокати, практикуващи в Пловдив. Българското правителство („Правителството“) е представлявано от неговия Агент, г-жа Н. Николова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че са били подложени на незаконно тайно наблюдение и че не са имали ефективни средства за правна защита в тази връзка.

4. На 26 април 2010 г. Правителството е уведомено за жалбата. Наред с това е взето решение за едновременно произнасяне по допустимостта и съществото на жалбата (член 29 § 1).

5. По-късно жалбата е прехвърлена на Четвърто отделение на Съда, след реорганизацията на отделенията на Съда на 1 февруари 2011 г.

ОТНОСНО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

6. Жалбоподателите са родени съответно през 1946 г., 1950 г., 1971 г., 1973 г. и 1980 г. и живеят в Смолян. Първият и вторият жалбоподател са съпрузи, а останалите жалбоподатели са техни деца. По време на съответния период всички са били в едно домакинство.

A. Използването на мерки за наблюдение срещу първия жалбоподател и наказателното производство в тази връзка

7. В периода между 25 юли 1997 г. и 22 август 2001 г. първият жалбоподател е бил ръководител на Районно полицейско управление - Смолян.

8. На 7 януари 1998 г. комисия по проверка от Инспектората към Министерство на Вътрешните работи ("Комисията"), действаща съгласно заповед на Министъра на вътрешните работи ("Министъра"), извършва проверка в полицейското управление и уведомява първия жалбоподател, че неговия офис и дом са били обект на тайно наблюдение от страна на негови подчинени. На следващия ден тайното наблюдение е било прекратено и оборудването за наблюдение – отстранено. Трима служители от същото управление, г-н С.Б., ръководител на Отдел „Криминална полиция“, г-н И.И., ръководител на Групата за оперативна и техническа информация, и г-н Г., ръководител на Отдел „Антитерористични действия“, са били уволнени във връзка с инцидента.

9. В доклад от 6 февруари 1998 г. Комисията установява, че на 4 декември 1997 г. г-н С.Б. е информирал Министъра, че подозира първия жалбоподател във връзки с престъпни групи. На следващия ден г-н С.Б. и г-н И.И. поискват заповед за използване на тайно наблюдение на дома и офиса на първия жалбоподател. Председателят на Военен съд – Пловдив, издава заповедта на същия ден и дава разрешение за две операции: наблюдение на дома на жалбоподателите в периода между 5 декември 1997 г. и 4 февруари 1998 г., и на офиса на първия жалбоподател в периода между 6 декември 1997 г. и 5 януари 1998 г. Наблюдението е започнало на 8 декември 1997 г. без изискуемото писмено разрешение от Министъра. Комисията не извежда никакви заключения относно законосъобразността на наблюдението като такова, а ограничава обхвата на проверката си до поведението на замесените в него полицейски служители. Съгласно доклада на Комисията, г-н С.Б. и г-н И.И. са извършили сериозни нарушения на дисциплинарните правила с цел да дискредитират първия жалбоподател. Отбелязано е също, че част от информацията,

събрана по време на наблюдението, е съставлявала държавна тайна, която г-н С.Б. не е имал право да знае. Според мнението на Комисията, случаят разкрива недостатъчен контрол от страна на Министерство на вътрешните работи.

10. На 2 април 1998 г. ръководителят на Инспектората докладва случая на военна прокуратура, която към съответния момент е имала правомощията да разследва престъпления, извършени от полицейски служители. Няма информация дали последната е предприела някакви действия.

11. На неуточнена дата, Върховният административен съд отменя уволнението на г-н С.Б. и г-н И.И. в производство, класифицирано като поверително.

12. На 11 септември 2001 г. първият жалбоподател отправя искане до Главния прокурор да започне разследване на инцидента. На 27 ноември 2001 г. започва наказателно производство. Военният следовател провежда разпити на заподозрените и на няколко свидетели.

13. В обясненията си, г-н С.Б. твърди, че Министърът е дал съгласието си за тайно наблюдение на първия жалбоподател по време на среща между тях на 4 декември 1997 г.

14. Министърът твърди, че г-н С.Б. и г-н И.И. не са го информирали, че са поискали мерки за наблюдение спрямо първия жалбоподател. Те са му изпратили няколко плика с информация, но той ги е препратил на друг служител без да ги отваря. Едва по-късно е научил за наблюдението на първия жалбоподател.

15. Съгласно показанията на свидетелите, след извършената проверка членовете на Комисията са сложили материалите, получени при наблюдението, в картонена кутия и са ги взели. Ръководителят на Служба „Оперативна и техническа информация” към Министерство на вътрешните работи посочва, че материалите не са получени в неговия отдел и, че няма информация за тяхното местонахождение.

16. На 25 март 2002 г. г-н С.Б. и г-н И.И. са обвинени в престъпление по член 387 от Наказателния кодекс (виж параграф 37 по-долу).

17. На 13 януари 2003 г. първият жалбоподател предявява граждански иск за вреди в рамките на наказателното производство.

18. На 4 септември 2003 г. прокурор от Военно-окръжна прокуратура Пловдив прекратява производството и спира разглеждането на гражданския иск на първия жалбоподател. Той отбелязва, че Министърът не е одобрил исканията за тайно наблюдение по отношение на първия жалбоподател. По време на проверката на 8 януари 1998 г. обаче, наблюдението е било преустановено и получените разузнавателни сведения са били предадени на Главния секретар на Министерството на вътрешните

работи и по-късно са били унищожени. Поради това прокурорът е установил, че първия жалбоподател не е претърпял никакви вреди, тъй като събраните разузнавателни данни са били унищожени. Наред с това той установил, че г-н С.Б. и г-н И.И. са действали в съответствие с член 17 от ЗСРС, който е изисквал единствено Министерът да бъде информиран за тайно наблюдение при неотложни случаи.

19. На 19 септември 2003 г. жалбоподателят обжалва пред Военен съд – Пловдив. Той посочва няколко пункта, считани за неясни, сред които: причината, поради която случаят е бил счетен за неотложен; дали г-н С.Б. и г-н И.И. са били компетентни да поискат прилагането на тайно наблюдение и причините, поради които се счита, че не е имало наблюдение между 5 и 8 януари 1998 г.

20. С решение от 30 септември 2003 г. Военният съд отменя обжалваното постановление поради липса на достатъчно мотивиране и връща случая за допълнително разследване. Той отбелязва, че прокурорът не е обяснил защо е счел, че е налице ситуация на неотложност, която да обоснове прилагането на член 17 от ЗСРС, нито защо двамата обвиняеми не са уведомили Министъра веднага, както предвиждат изискванията в ЗСРС. В допълнение към това, Военният съд приема, че евентуалното наблюдение на първия жалбоподател няколко дни след изтичането на разрешението също не е било разследвано.

21. Следователят провежда разпити на двамата обвиняеми. Те посочват, че са изпратили исканията до Министъра за одобрение на 18 и 19 декември 1997г., заедно с част от събрания материал.

22. С постановление от 18 август 2004 г. прокурор от Военно-окръжна прокуратура – Пловдив отново прекратява производството. Той установява, че Министерът е дал устно разрешение за наблюдението на първия жалбоподател на 4 декември 1997 г. Двата обвиняеми са му изпратили първия плик, съдържащ разузнавателни данни на 10 декември 1997 г. Исканията за тайно наблюдение са били изпратени на 19 декември 1997 г. заедно с втора част разузнавателни данни. Последният плик е бил изпратен на 26 декември 1997 г. Той установява, че въпреки че Министерът не е одобрил писмено тайното наблюдение, във всички случаи той е дал устно разрешение и двамата обвиняеми са действали в съответствие с член 17 от ЗСРС. Прокурорът отбелязва, че Министерът отрича да е давал устно разрешение за тайно наблюдение. Той обаче допуска, че Министерът трябва да е знаел за него, тъй като първите резултати от него са му били изпратени през декември 1997 г. Наред с това прокурорът установява, че в периода между 5 и 8 януари 1998 г. действително все още е било в действие тайното наблюдение, тъй като е било необходимо време за демонтирането на оборудването, но през този период не са били събрани разузнавателни данни. Той също приема, че въпреки че

Министърът не е бил информиран незабавно, това е било обикновено нарушение на процедурата, което не представлявало престъпление, тъй като не са били нанесени вреди на първия жалбоподател.

23. На 23 август 2004 г. първият жалбоподател обжалва отново, като повтаря аргументите си и акцентира върху констатацията на Комисията, че на 8 януари 1998 г. неговият офис все още е обект на тайно наблюдение.

24. В окончателно решение от 8 септември 2004 г. Военен съд – Пловдив отхвърля жалбата и прекратява производството. Той се позовава на констатациите на прокурора и приема, че обвиняемите служители са действали в съответствие със закона, и, че първият жалбоподател не е претърпял никакви вреди от техните действия. Г-н С.Б. и г-н И.И. са били уволнени на дисциплинарно основание, но Върховният административен съд е отменил уволнението им и е постановил възстановяването им в длъжност, като по този начин е констатирал, че действията им са били законни. Съдът също е приел, че случаят е бил неотложен, тъй като е засягал ръководителя на Районно полицейско управление – Смолян, както и, че не е било осъществено тайно наблюдение извън разрешения период.

25. Според информацията, предоставена на Съда, никога не е започвало разследване срещу първия жалбоподател във връзка с каквато и да е престъпна дейност или противоправно поведение.

Б. Производството за обида и клевета

26. На неуточнена дата през 2001 г. първият жалбоподател започва наказателно производство от частен характер срещу г-н С.Б. и г-н И.И. за обида и клевета, като завежда в рамките на това производство и граждански иск за вреди, във връзка с твърдените обидни квалификации, направени от горепосочените в местна радиостанция и във вестник през август 2001 г., свързани с личността му и с работата му като ръководител на Районно полицейско управление – Смолян.

27. В решение от 9 февруари 2004 г. Районен съд – Смолян оправдава ответниците по отношение на обвиненията в обида, и ги признава за виновни в клевета, като ги осъжда да платят глоба. Той също присъжда заплащането на обезщетение за вреди на първия жалбоподател.

28. На 24 юни 2004 г. Окръжен съд – Смолян отменя това решение поради нарушения на процедурата и връща делото за ново разглеждане.

29. В съдебно заседание от 11 октомври 2004 г. Районен съд – Смолян прекратява производството, тъй като давността за този вид нарушение е изтекла. Съдът не се произнася по гражданския иск, тъй като след връщането на делото приема, че първият жалбоподател би

следвало да бъде конституиран отново като граждански ищец. Това обаче не е било възможно, тъй като след връщането на делото не е било проведено заседание по същество.

30. На неуточнена дата през 2006 г. първият жалбоподател предявява граждански иск срещу г-н С.Б. и г-н И.И. за обида и клевета. В решение от 6 ноември 2008 г. Окръжен съд – Пловдив допуска иска. На въззивна инстанция, на 18 май 2009 г. Апелативен съд – Пловдив отменя това решение, като приема, че първият жалбоподател не е доказал, че е претърпял каквито и да е неимуществени вреди във връзка с изявленията на ответниците. На 17 февруари 2010 г. Върховният съд потвърждава решението на Апелативен съд – Пловдив с подобни мотиви.

II. ОТНОСИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Конституцията от 1991 г.

31. Съответно приложимите разпоредби от Конституцията от 1991 г. са:

Член 32

„1. Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име.

2. Никой не може да бъде следен, фотографиран, филмиран, записван или подлаган на други подобни действия без негово знание или въпреки неговото изрично несъгласие освен в предвидените от закона случаи.”

Член 33, ал.1

„Жилището е неприкосновено. Без съгласието на обитателя му никой не може да влиза или да остава в него освен в случаите, изрично посочени в закона.”

Член 34

„1. Свободата и тайната на кореспонденцията и на другите съобщения са неприкосновени.

2. Изключения от това правило се допускат само с разрешение на съдебната власт, когато това се налага за разкриване или предотвратяване на тежки престъпления.”

Член 41, ал.2

„2. Гражданите имат право на информация от държавен орган или учреждение по въпроси, които представляват за тях законен интерес, ако информацията не е държавна или друга защитена от закона тайна или не засяга чужди права.”

Б. Закон за специалните разузнавателни средства от 1997 г.

32. Съгласно Закона за специалните разузнавателни средства от 1997 г. („ЗСРС“), в редакцията му към относимия момент, само няколко изчерпателно изброени органа, включително областните дирекции на Министерство на вътрешните работи, биха могли да искат използването на специални разузнавателни средства и да използват разузнавателните данни, получени по този начин (член 13 от ЗСРС). член 14 от ЗСРС предвижда, че ръководителят на съответния орган е този, който може да започне процедура за прилагане на такива мерки чрез подаване на писмено искане до съответния съд.

33. След издаването на съдебна заповед, Министърът на вътрешните работи или писмено упълномощеният от него заместник-министър на вътрешните работи дава писмено разпореждане за прилагане на специалните разузнавателни средства (член 16). В неотложни случаи прилагането на специални разузнавателни средства може да започне веднага след издаването на съдебната заповед (член 17). В този случай обаче министърът на вътрешните работи или писмено упълномощеният от него заместник-министър трябва незабавно да бъдат уведомени. (пак там). В решение от 2005 г. (реш. № 504 от 2005 г. по н.д. № 1072/2004 г.) Върховният касационен съд установява, че писменото одобрение на Министъра на вътрешните работи има технически характер и би могло да бъде дадено след започването на наблюдението, докато наличието на съдебна заповед към момента на използване на мерките за наблюдение е съществено за тяхната законосъобразност. По отношение на въпроса за това, кое се счита за „неотложен случай“, в свое решение от 2010 г. (реш. № 481 от 2010 г. по в.н.о.х.д. № 763/2010 г.) Софийски Апелативен съд посочва, че този въпрос е следвало да бъде решен от органа, който извършва наблюдението и че неговата преценка не подлежи на съдебен контрол.

34. Останалите разпоредби от ЗСРС и другите нормативни актове, които имат отношение към прилагането на специални разузнавателни средства, както и съдебната практика по този въпрос, са обобщени в параграфи §§ 7-54 от решението на Съда по делото *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев срещу България* (№ 62540/00, 28 юни 2007 г.).

35. След решението на Съда по делото *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев* (цитирано по-горе), на 14 октомври 2008 г. правителството внася в Парламента закон за изменение и допълнение на ЗСРС. Обяснителните бележки към закона за изменение и допълнение посочват гореспоменатото решение и нуждата от привеждане на Закона в съответствие с изискванията на Конвенцията. Законът за изменение и допълнение е приет на 15 декември 2008 г. и влиза в сила на 27 декември 2008 г. Наред с редица

други промени, с изменението се създава Национално бюро за контрол върху специалните разузнавателни средства, независим орган, чиято задача е да осъществява надзор върху органите, които са оправомощени да използват такива средства. На 22 октомври 2009 г. Парламентът приема допълнителни изменения в закона, като премахва Бюрото и го замества със специална парламентарна комисия с подобна компетентност. Нейните правомощия включват проверката на помещенията, в които се съхраняват или унищожават информацията или документите, свързани с тайното наблюдение, изискването на информация, от органите, които използват мерки за наблюдение, докладване пред Парламента и отправяне на препоръки относно работата на компетентните органи. Тя може също да уведомява физически лица при определени условия за това, че спрямо тях са били приложени незаконни мерки за наблюдение.

В. Наказателния кодекс от 1968 г.

36. Съгласно член 339а от Наказателния кодекс (НК) от 1968 г., производството, употребата, продажбата и държането на специално техническо средство, предназначено за тайно събиране на информация без разрешение, получено според законовите изисквания, съставлява престъпление. Престъплението е квалифициран състав, ако е извършено от длъжностно лице във връзка със службата му.

37. Член 387 от НК предвижда, че злоупотребата с власт или превишаването ѝ, неизпълнението на задълженията по служба, от които произлизат вредни последици, съставлява престъпление.

Г. Закон за отговорността на държавата и общините за вреди

38. Член 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди от 1988 г. ("ЗОДОВ"), с измененията му от юли 2006 г., предвижда следното:

“Държавата и общините отговарят за вредите, причинени на граждани и юридически лица от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на техни органи и длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност.”

39. Член 2(1) от ЗОДОВ предвижда отговорност за разследващите органи, прокуратурата или съда в шест ситуации: незаконно задържане; предявяване на обвинения или осъждане, ако производството по-късно бъде прекратено или присъдата бъде отменена; принудително медицинско лечение или принудителни мерки, наложени от съд, ако решението му по-късно бъде отменено като незаконосъобразно; изпълнение на присъда над определения срок.

40. На 10 март 2009 г. към член 2(1) е добавена нова точка 7. Тя предвижда, че Държавата отговаря за вредите, които разследващите органи, прокуратурата или съда са причинили на граждани чрез незаконно използване на специални разузнавателни средства. Няма докладвана съдебна практика по тази разпоредба.

41. Според съдебната практика на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд, разпоредбите относно отговорността в ЗОДОВ – включително тези, добавени след първоначалното приемане на закона – предоставят на засегнатите лица материално право да претендират вреди, и нямат обратно действие (виж *Горанова-Караенева срещу България*, № 12739/05, §§ 31-32 от 8 март 2011 г.).

Д. Граждански иски в наказателното производство

42. Относителните разпоредби от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., приложими към съответния момент, и други относими нормативни актове и съдебна практика, са обобщени в параграфи 22-29 от решението на Съда по делото *Атанасова срещу България* (№. 72001/01 от 2 октомври 2008 г.).

ПРАВНИ ИЗВОДИ

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕ 8 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ПОРАДИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА СПЕЦИАЛНИ СРЕДСТВА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ СПРЯМО ПЪРВИЯ ЖАЛБОПОДАТЕЛ

43. Първият жалбоподател се оплаква, че използването на средства за тайно наблюдение срещу него не е било в съответствие със закона, и че той не е имал правно средство за защита в тази връзка. Той се позовава на чл. чл. 8 и 13 от Конвенцията, които предвиждат:

Член 8

“1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.”

Член 13

“Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.”

А. Допустимост

44. Правителството твърди, че първият жалбоподател не е изчерпал наличните вътрешноправни средства за защита, тъй като не е започнал производство за вреди по ЗОДОВ или по общото деликтно право. Като алтернатива, Правителството посочва, че първият жалбоподател би следвало да подаде жалбата си в срок до шест месеца от научаването за тайното наблюдение през януари 1998 г.

45. Първият жалбоподател отговаря, че Правителството не е цитирало никаква съдебна практика, която да покаже съществуването на ефективни вътрешноправни средства за защита през относимия период. Той посочва, че не е имало вероятност граждански съд да преразгледа заключенията на военния съд относно законосъобразността на намесата. Той също счита, че шестмесечният срок е започнал да тече след прекратяването на наказателното производство, в което е предявил граждански иск за вреди.

46. Съдът отбелязва, че в настоящото дело, за разлика от предишните дела срещу България за тайно наблюдение (виж *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев срещу България* и *Горанова-Караенева*, и двете цитирани по-горе), наказателно производство е било образувано от властите, срещу служители, отговорни за конкретен случай на тайно наблюдение, за което първия жалбоподател е бил уведомен. Първият жалбоподател е взел активно участие в това производство, включително чрез предявяването в неговите рамки на граждански иск за вреди като ищец срещу обвиняемите (виж параграфи 12, 17, 19 и 23 по-горе). Предметът на националното производство е бил да се установи дали служителите са действали в нарушение на Наказателния кодекс, и ако това е така, дали първият жалбоподател е претърпял вреди и е имал право на обезщетение. Тези въпроси са били пряко относими към оплакването на първия жалбоподател по член 8 от Конвенцията. Без това да засяга констатациите му във връзка с оплакването на първия жалбоподател по член 13 от Конвенцията (виж параграфи 63-67 по-долу), Съдът счита, че първият жалбоподател не може да бъде упрекуван, че е предприел настоящия курс на действие и че е чакал изхода от наказателното производство.

47. Съдът не може да приеме аргумента на Правителството, че независимо от производството срещу пряко замесените полицейски

служители, първият жалбоподател би следвало да направи втори опит да получи решение на практика по същите въпроси – за законосъобразността на тайното наблюдение и за вредите, които е претърпял – като заведе отделен иск за вреди срещу държавата по ЗОДОВ. Във всеки случай, Правителството не е доказало по убедителен начин полезността на такъв иск за случай като настоящия (виж *Горанова-Караенева*, цитирано по-горе, §§ 60-65, където Съдът отхвърля подобно възражение на Правителството – ответник).

48. По отношение на шест-месечния срок по член 35 § 1 от Конвенцията, Съдът се позовава на констатациите си в параграф 46 по-горе и повтаря, че при обстоятелствата по настоящия случай първият жалбоподател не може да бъде обвиняван за това, че е чакал изхода от наказателното производство срещу двамата полицейски служители преди да внесе жалбата си пред Съда. Поради това, като се има предвид, че жалбата е внесена на 14 февруари 2005 г., по-малко от шест месеца след решението на Военния съд от 8 септември 2004 г., с което се прекратяват наказателното производство и разглеждането на гражданския иск на първия жалбоподател, Съдът е убеден, че първият жалбоподател е спазил правилото за шестмесечния срок.

49. Наред с това, Съдът счита, че оплакванията по чл. чл. 8 и 13 не са очевидно необосновани по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията и не са недопустими на други основания. Поради това те следва да бъдат обявени за допустими.

Б. По съществото

1. Член 8

(а) Доводи на страните

50. Първият жалбоподател посочва, че тайното наблюдение срещу него не е било проведено в съответствие със закона. Той твърди, че г-н С.Б. и И.И. не са били сред служителите, оправомощени по ЗСРС да искат прилагането на такива мерки. В допълнение, те са използвали специални разузнавателни средства без изискуемото съгласие на Министъра, въпреки че не е имало индикации, че случаят е бил неотложен, и че само са информирали Министъра десет дни след като е започнало наблюдението, в нарушение на член 34 от ЗСРС. Първият жалбоподател също посочва, че тайното наблюдение срещу него е продължило до 8 януари 1998 г., три дни след изтичането на разрешението, дадено от Военния съд. Той се оплаква, че разпоредбите на ЗСРС са били неясни и непредвидими и че не са определяли по ясен начин случаите, в които биха могли да бъдат използвани мерки за наблюдение, или какво следва да се разбира под “неотложен случай”. Нито са указвали обхвата на преценка, предоставена на властите. В

заключение, той се оплаква, че разузнавателните данни, получени в резултат от тайното наблюдение не са били унищожени в сроковете, изискуеми от ЗСРС.

51. Правителството, като се позовава на доклада на Инспектората към Министерство на вътрешните работи, признава, че националните органи са извършили нарушения на процедурата по ЗСРС по време на тайното наблюдение на първия жалбоподател. Според Правителството обаче, независимо от това наблюдението е било законно, тъй като е било необходимо за разследването на сериозно престъпление. В допълнение към това, Правителството признава, че г-н С.Б. и г-н И.И. не са били компетентни да поискат разрешение за използването на специални разузнавателни средства. Те обаче са действали както при неотложен случай, тъй като първият жалбоподател, който по това време е бил високопоставен полицейски служител, е бил заподозрян в разпространение на подправени пари. Правителството по-нататък посочва, че не е имало данни първият жалбоподател да е бил неблагоприятно засегнат от тайното наблюдение. В частност резултатите от тайното наблюдение са били унищожени и не са били оповестени на други лица, извън оправомощените по закон да боравят с такива данни. Кариерата на първия жалбоподател в полицията не е била засегната. Правителството също посочва, че в периода от 5 до 8 януари 1998 г. не са били събрани данни от устройствата за наблюдение. Техническото отстраняване на устройствата е било отделна процедура, която отнемала време и не би могла да бъде проведена в срока на разрешеното наблюдение.

(б) Оценката на Съда

52. Страните не спорят по въпроса, че подслушването на разговорите на първия жалбоподател в офиса и дома му съставлява намеса в правата му по член 8. Съдът не вижда причини да приеме различно становище по този въпрос.

53. Такава намеса поражда нарушение на член 8, освен ако може да бъде доказано, че намесата е била “в съответствие със закона”, преследвала е една или повече легитимни цели, посочени във втория параграф на член 8, и е била “необходима в едно демократично общество” за постигането на тези цели.

54. Съдът отбелязва от самото начало, че законността на наблюдението никога не е била подложена на щателна проверка от националните власти. Действително, националните съдилища са разгледали законността на действията на г-н С.Б. и г-н И.И. и са заключили, че те не са извършили престъпление или дисциплинарно нарушение (виж параграфи 11 и 24 по-горе). Обхватът на извършения от тези съдилища преглед обаче е бил ограничен до наказателната и дисциплинарната отговорност на тези служители, въпрос, който е

различен от въпроса дали правилата за разрешаване и използване на мерки за наблюдение са предвиждали с достатъчна яснота правомощията на органите в сферата на тайното наблюдение и дали тези правила са били точно спазени в конкретния случай.

55. Макар да не се оспорва, че мерките за наблюдение са били базирани на ЗСРС от 1997 г., Съдът повтаря, че фразата “в съответствие със закона” не само изисква мярката да има някакво основание във вътрешното право, но се отнася и до качеството на въпросния закон, като изисква той да бъде достъпен за засегнатото лице и да бъдат предвидими неговите последици. Той посочва и че с оглед на риска от злоупотреби, присъщ на всяка система за тайно наблюдение, такива мерки за наблюдение трябва да бъдат основани на закон, който е особено прецизен. От съществено значение е да има ясни, подробни правила по въпроса (виж *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев*, цитирано по-горе, § 75, с последващи препратки). Следователно, законът трябва да посочва обхвата на преценката, предоставена на властите, и начина на упражняването ѝ с достатъчна яснота, като се отчита легитимната цел на въпросната мярка, както и да дава на лицата адекватна защита срещу произволна намеса (виж *Amann v. Switzerland* [GC], № 27798/95, § 56, ECHR 2000-II, и *Liberty and Others v. the United Kingdom*, № 58243/00, § 62, 1 юли 2008 г.).

56. По делото *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев* Съдът установява, че законодателната процедура за разрешаване на тайно наблюдение, ако бъде стриктно спазвана, предоставя достатъчна защита срещу произволно или безразборно наблюдение (виж §§ 79-84 от това решение). В настоящото дело обаче Съдът отбелязва, че процедурата за разрешаване на мерките за наблюдение срещу първия жалбоподател е крайно неясна. Той посочва, например, че наблюдението е било планирано и осъществено от двама от подчинените на първия жалбоподател, г-н С.Б. и г-н И.И. И двете страни споделят разбирането, че тези служители не са били ръководители на органите, изброени в ЗСРС като такива, на които е предоставено правомощието да искат и използват тайно наблюдение (виж параграфи 32, 50 и 51 по-горе). В настоящия случай обаче националните власти са оставили неясен въпроса дали, при липсата на предвидена компетентност, решението на тези служители би било в съответствие с изискванията на националното право. Те също не са проучили дали при тези обстоятелства Военен съд – Пловдив би имал правомощия да издаде исканите заповеди за разрешение на наблюдението. Макар че вътрешното право ясно ограничава основанията, на които би могло да се издаде разрешение за тайно наблюдение, материалът, предоставен на Съда, разкрива малко информация относно фактите, които са породили подозренията на тези

служители срещу първия жалбоподател, както и тяхната основателност. Правителството не изяснява този въпрос. Наред с това следва да се отбележи, че г-н С.Б. и г-н И.И. са поискали разрешението на Министъра единадесет дни след използването на наблюдението, а не “незабавно”, както е изисквала законовата процедура (виж параграфи 9, 22 и 33 по-горе). Въпреки че законността на наблюдението по националното право не е била изцяло разгледана от националните съдилища, липсата на яснота, която възниква по настоящия случай относно обстоятелствата, при които може да бъде поискано и предоставено използването на мерки за наблюдение, лицата, които имат правомощия да искат такива мерки, и техните права и задължения, по мнение на Съда, не съответства на изискванията на член 8 параграф 2 и на практиката на Съда, според която релевантното право трябва да предвижда с разумна яснота съществените елементи от правомощията на властите в сферата на тайното наблюдение (виж *Malone v. the United Kingdom*, 2 август 1984 г., § 79, Серия А № 82).

57. Съдът също отбелязва, че по делото *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев* е изразил други съображения във връзка със защитните мерки срещу злоупотреби, предвидени от вътрешното законодателство, именно (а) липсата на преглед *ex post facto* от страна на независим орган на прилагането на мерките за наблюдение или на това, дали материалите, получени чрез тези мерки биха били унищожени в рамките на законовия срок, ако наблюдението се е оказало безрезултатно; (б) липсата на разпоредби, които да определят с подходяща степен на точност начина на преценка на така получените материали, или процедурите за запазване на тяхната цялост и поверителност и процедурите за унищожаването им; (в) липсата на независим орган, който да осъществява надзор и да докладва за функционирането на системата за тайно наблюдение; и (г) липсата на независим контрол върху използването на материали, които попадат извън обхвата на първоначалното искане за използване на мерки за тайно наблюдение (виж §§ 85-89 от това решение).

58. Съдът констатира, че тези съображения са относими към настоящия случай, като забелязва, че събраните материали по отношение на жалбоподателя не са били използвани в последващо наказателно производство и поради това не е имало преглед от страна на независим орган на законосъобразността на наблюдението или на начина, по който тези материали са били унищожени (за разлика от *Горанова-Караенева*, цитирано по-горе, §§ 49-51). Действително, когато Комисията пристига, оборудването за наблюдението е функционирало и очевидно не са били предприети действия за демонтирането му, въпреки че съдебната заповед, разрешаваща наблюдението е била изтекла три дни по-рано (виж параграфи 8 и 22

по-горе). По отношение на начина, по който разузнавателните данни, получени във връзка с първия жалбоподател, са били третираны и унищожени, Съдът отбелязва, че те са били отнесени от членове на Комисията в картонена кутия (виж параграф 15 по-горе). Последващото производство пред националните власти не разкрива дали, кога или как те са били унищожени.

59. При тези обстоятелства Съдът заключава, че националните власти не са успели да осигурят необходимата яснота и предвидимост на закона, което е послужило като основа за намесата в правата на първия жалбоподател по член 8. Това заключение премахва нуждата Съдът да решава дали намесата е била “необходима в едно демократично общество” за една от целите, изброени в него (виж *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев*, цитирано по-горе, § 93).

60. Поради това е налице нарушение на член 8 от Конвенцията.

2. Член 13

(а) Доводи на страните

61. Първият жалбоподател твърди, че не е имал ефективно правно средство за защита по отношение на незаконосъобразната намеса в правата му по член 8.

62. Правителството се позовава на заключенията на Съда по делото *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев*, цитирано по-горе и потвърждава, че преди 2008 г. първият жалбоподател не е имал вътрешноправни средства за защита във връзка с оплакването си по член 8 от Конвенцията. През 2009 г. обаче ЗСРС е бил изменен и е била създадена парламентарна комисия, чиято задача е била да осъществява надзор върху органите, които имат правомощия да използват мерки за тайно наблюдение. Правителството отбелязва, че Комисията е била оправомощена при определени условия, да уведомява лицата за мерките за незаконосъобразното наблюдение, използвани по отношение на тях. Накрая Правителството посочва, че новата точка 7 от член 2(1) от ЗОДОВ, приета през март 2009 г. е създала възможност да се търси обезщетение за вреди във връзка с незаконосъобразно подслушване на разговори и прихващане на кореспонденция.

(б) Оценката на Съда

63. Член 13 гарантира, че на национално ниво са на разположение правни средства за защита, които да приведат в действие същността на правата и свободите по Конвенцията, независимо в каква форма те може да са гарантирани в националния правов ред. По този начин ефектът на този член е да изисква предвиждането на вътрешноправни

средства за защита, които позволяват на компетентните национални власти както да разглеждат по същество съответните оплаквания по Конвенцията, така и да предоставят подходящо удовлетворение. Той не се простира до поставянето на изисквания за конкретна форма на правните средства за защита, като на Договорящите държави е предоставена свобода на преценка при спазването на задълженията им в тази връзка. В контекста на тайното наблюдение, „ефективно правно средство за защита” означава правно средство, което е възможно най-ефективно, като се отчита ограниченият обхват на възможностите за прибягване до него. Нещо повече, такова правно средство за защита се изисква само по отношение на оплаквания, които могат да се разглеждат като приемливи (виж *Горанова-Караенева*, цитирано по-горе, § 57, с последващи препратки).

64. Съдът вече е установил, че до 2007 г. не е имало средства, които позволяват на лицата, които са подложени на тайно наблюдение, или за които се подозира, че са подложени на тайно наблюдение, да защитят правата си (виж *Асоциация за европейска интеграция и човешки права и Екимджиев*, цитирано по-горе, § 102). В настоящия случай, той отбелязва, че въпреки че е образувано наказателно производство срещу отговорните служители, съдът, който е разглеждал това дело, е имал ограничени правомощия за разглеждане, при които е трябвало да прецени дали служителите са извършили престъпление, а не дали изискванията на законодателството за тайно наблюдение са спазени точно (виж параграф 54 по-горе). Съдът вече е отбелязвал, че вътрешните съдилища не са разглеждали твърденията на първия жалбоподател за незаконосъобразността, доколкото те не са имали отношение към обвиненията срещу двамата служители (виж параграф 59 по-горе). Върховният административен съд, който разглежда законосъобразността на уволнението на двамата служители, очевидно е ограничил преценката си до това дали са били спазени дисциплинарните правила (виж параграф 11 по-горе). В резултат от това, първият жалбоподател не би могъл да се възползва от никакво производство за обезщетение за вредите, произтичащи от това наблюдение.

65. В настоящия случай, единственото средство, предложено от Правителството, е иск за вреди по новата точка 7 от член 2(1) от ЗОДОВ, приета през март 2009 г. (виж параграфи 40 и 62 по-горе). Съдът обаче отбелязва, че по делото *Горанова-Караенева* той вече е отхвърлил възражението на Правителството, че иск по ЗОДОВ би бил ефективно правно средство за защита, като е посочил, че новата точка 7 от член 2(1) от ЗОДОВ е влязла в сила много години след въпросното събитие, и е констатирал, че Правителството не е успяло да покаже наличието на достатъчна съдебна практика на националните съдилища по искове относно незаконосъобразното използване на мерки за

наблюдение (виж §§ 61-63 от това решение). Съдът, като отбелязва, че изменението е било въведено близо единадесет години след тайното наблюдение по отношение на първия жалбоподател, посочва, че Правителството не е изтъкнало нито един факт или аргумент, който да е в състояние да убеди Съда да достигне до различно заключение по настоящото дело. Поради това Съдът заключава, че възможността за предявяване на иск по новата точка 7 от член 2(1) от ЗОДОВ не е била ефективно правно средство за защита в случая на първия жалбоподател.

66. Правителството отбелязва също, че през 2009 г. е била създадена специална парламентарна комисия с цел осъществяване на надзор върху органите, които използват тайно наблюдение. Правителството обаче не твърди, че тази комисия би могла да предостави на първия жалбоподател ефективно правно средство за защита във връзка с оплакванията му по член 8. Действително, Правителството споменава, че комисията би могла да уведомява лица за използването на мерки за незаконосъобразно наблюдение спрямо тях. Това правомощие, което Комисията би могла да упражнява по своя собствена инициатива обаче, не е относимо към настоящия случай, тъй като първият жалбоподател е бил уведомен за мерките, използвани срещу него още през 1998 г., когато наблюдението е било прекратено (виж параграф 8 по-горе). Правителството не се позовава на друго правно средство за защита и Съдът няма информация за такова.

67. Поради това е налице нарушение на член 13 от Конвенцията.

II. ДРУГИ ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА

68. Вторият, третият, четвъртият и петият жалбоподатели се оплакват, че също са били обект на тайно наблюдение в нарушение на член 8 от Конвенцията, и че в противоречие на член 13 не са имали ефективни правни средства за защита в тази връзка. Първият жалбоподател също прави оплакване по член 6 § 1 от Конвенцията, че му е бил отказан достъп до правосъдие в наказателното производство за клевета, водено в периода 2001-04 г., тъй като националните съдилища не са се произнесли по неговия граждански иск.

69. Съдът отбелязва, че вторият, третият, четвъртият и петият жалбоподатели, като членове на домакинството на първия жалбоподател, могат да претендират, че са преки жертви на тайно наблюдение. Въпреки че Съдът констатира, че не е имало правни средства за защита, които да позволяват на лицата, които са били подложени на тайно наблюдение, или за които се подозира, че са били подложени на тайно наблюдение, да защитят правата си (виж параграфи 64-67 по-горе), тези жалбоподатели, за разлика от първия жалбоподател, не са предприели никакви стъпки да представят

оплакванията си на вниманието на властите, за да получат възмездие. С оглед на това, и тъй като е очевидно, че те не са подали жалба в срок от шест месеца след като са узнали за тайното наблюдение, Съдът намира, че оплакванията им са недопустими поради неспазване на правилото за шестмесечния срок, предвидено в член 35 § 1 от Конвенцията.

70. Съдът по-нататък разглежда оплакването на първия жалбоподател по член 6 § 1 от Конвенцията. В светлината на всички материали, с които разполага обаче и доколкото въпросите, с които е свързано оплакването, са в неговата компетентност, Съдът намира, че те не разкриват каквато и да е проява на нарушение на правата и свободите, посочени в Конвенцията или нейните Протоколи.

71. Следователно тази част от Жалбата трябва да бъде отхвърлена като очевидно необоснована, съгласно член 35 §§ 1 и 3 (а) и 4 от Конвенцията.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

72. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

А. Вреди

73. Първият жалбоподател претендира 20 000 евро (EUR) във връзка с неимуществени вреди за нарушения на Конвенцията в неговия случай.

74. Правителството оспорва неговия иск.

75. Съдът счита, че първият жалбоподател трябва да е претърпял неимуществени вреди в резултат от нарушенията на Конвенцията, установени по настоящото дело. Като отчита всички обстоятелства по делото, и като се произнася на справедлива основа, той присъжда на първия жалбоподател 4,500 евро по това перо.

Б. Разходи и разноси

76. Жалбоподателите претендират 3,252.80 евро за правната работа, извършена от техните адвокати. В подкрепа на този иск, те представят договор и справка за изработените часове за четиридесет часа и четиридесет минути правна работа при почасова ставка от 80 евро. Те претендират и 50 евро за пощенски, канцеларски разходи и за разходи

за копиране, и 106.57 евро за разходи за превод. Те прилагат договор за превод. Молят 300 евро от каквато и да е сума, присъдена по това перо, да им бъде платена директно (тъй като те вече са платили тази сума на адвокатите си), а останалата част – на техните адвокати, г-н М. Екимджиев, и г-жа К. Бончева.

77. Правителството оспорва тези искове като неоснователни и прекомерни.

78. Според практиката на Съда, жалбоподател има право на възстановяване на разходите и разноските само ако бъде доказано, че те са били направени действително и по необходимост и са в разумен размер. В настоящия случай, като има предвид информацията, с която разполага, и горепосочените критерии, и като отбелязва, че част от жалбата е обявена за недопустима, Съдът приема за разумно да присъди на първия жалбоподател сумата от 2,000 евро. 300 евро от тази сума следва да бъдат платени по банковата сметка на първия жалбоподател, а останалата част – по банковата сметка на неговите процесуални представители.

В. Лихва за забава

79. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да бъде базирана на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка, към която следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* оплакванията на първия жалбоподател по членове 8 и 13 от Конвенцията за допустими, а останалата част от жалбата за недопустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 8 от Конвенцията по отношение на първия жалбоподател;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 13 от Конвенцията по отношение на първия жалбоподател;
4. *Приема*,
 - (а) че държавата ответник следва да плати на първия жалбоподател, в срок от три месеца считано от датата, на която решението стане окончателно по смисъла на чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които се конвертират в български лева по курса, който е в сила към датата на плащане:

(i) EUR 4,500 (четири хиляди и петстотин евро), плюс каквито и да било данъци, които биха могли да бъдат наложени върху горната сума, за неимуществени вреди;

(ii) EUR 2,000 (две хиляди евро), плюс каквито и да било данъци, които биха могли да бъдат наложени на първия жалбоподател по отношение на разходите и разноските, от които EUR 300 (триста евро) следва да бъдат платени на първия жалбоподател, а остатъка от сумата следва да бъде платен по банковата сметка на неговите процесуални представители;

(б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка през периода на просрочие, плюс три процентни пункта;

5. *Отхвърля* останалата част от претенцията на първия жалбоподател за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 27 ноември 2012 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Лоурънс Ърли
Секретар

Инета Зиемеле
Председател